

"Треба да се види кој е односот на Патријаршијата кон Високата порта за да можеме да дојдеме до заклучокот, кои биле причините што Охридската архиепископија била укината, а тоа укинување едноставно било прифатено од страна на Цариградската патријаршија, која по логиката на нештата требала да се спротивстави на една таква одлука", истакнува секретарот на Македонската архиепископија, Димитар Белчовски.

ЦАРИГРАДСКАТА ПАТРИЈАРШИЈА ЗАБРАНУВАЛА ОХРИДСКИТЕ АРХИЕПИСКОПИ ДА ЈА НОСАТ МИТРАТА

епископија и Цариградската патријаршија.

"Воопшто, треба да се види кој е односот на Цариградската патријаршија кон останатите самостојни цркви, кои се наоѓаат во рамките на Отоманската империја. Исто така, треба да се види кој е односот на Цариградската патријаршија кон Високата порта за да можеме да дојдеме до заклучокот, кои биле

ЗОШТО СУЛТАНОТ ЈА УКИ ОХРИДСКАТА ПАТРИЈАР

■ Пишува: Кокан СТОЈЧЕВ

На последниот Црковно-народен собир на Македонската православна црква, кој се одржа во Калишта-Струшко, беше донесен заклучок со кој е потребно да се преземат активности со кои од Владата и од Парламентот на Република Турција треба да се побара укинување на документот (Ирадето), со кое во 1767 година е укината Охридската архиепископија. Оваа иницијатива претставува сериозно прашање, бидејќи на проблемот треба да му се даде едно посеопфатно значење, во смисла на тоа дека ќе треба да се остварат одредени средби, со кои ќе се види што точно ќе се бара, од кого тоа ќе се бара и во каква форма сè тоа ќе биде срочено.

Значи, станува збор за процес кој би требало да следува, а Светиот архијерејски синод на МПЦ би требало тоа да го реализира, бидејќи е надлежен за овие работи.

"Тоа е процес кој ќе треба добро да се осмисли, а заклучокот на Црковно-народниот собир доаѓа во време кога се приближува годишнината од донесувањето на актот од страна на Отоманската импе-

рија, со кој се укинува Охридската архиепископија. Затоа, ќе треба време сите овие работи да се подготват, осмислат, а барањето да се поврзе со годишнината и тоа да се упати до Република Турција", вели секретарот на Македонската архиепископија Димитар Белчовски.

СЕОПФАТЕН ПРОЦЕС

Генерално гледано, нему му се познати сите историски настани, кои се случувале во тој период, а тука најмногу треба да се има предвид историскиот контекст во односите меѓу Охридската архи-

епископија била укината, а тоа укинување едноставно било прифатено од страна на Патријаршија, која по логиката на нештата требала да се спротивстави на една таква одлука, да бара начини да не се носи ваквата одлука, да не се спроведува", вели Белчовски.

Тој истакнува дека она што нему му е познато од историјата е тоа дека таквата одлука со голема радост била примена, и во Охридската архиепископија веднаш биле поставени владици Грци на местото на дотогашните архијереји.

"Значи, една ваква иницијатива покренува низа прашања, а нам најбитно ни е како Цариградската патријаршија постапувала пред толку години, бидејќи таа филозофија на однесување се провлекува низ подолга историја, а одредени делови или моменти од таквата политика се спроведуваат и ден денес. Ние треба да ја сфатиме филозофијата на однесувањето на Цариградската патријаршија и кон останатите православни цркви, за да можеме полесно да изведеме наша стратегија во црковната дипломатија, која ќе ги има предвид и актуелните случувања. Од таквото нејзино

ГРАНИЦИТЕ НА ОХРИДСКАТА АРХИЕПИСКОПИЈА ОД ВТОРАТА ПОЛОВИНА НА XV ДО СРЕДИНАТА НА XVI ВЕК

однесување можам да извлечам одредени заклучоци, односно мислам дека во тој историски момент не може да се амнестира Цариградската патријаршија", нагласува Белчовски, кој потенцира дека историјата не му е специјалност.

"Ние постојано зборуваме за документи - Ираде, натаму потврден со повисок акт од страна на Отоманската империја итн. Не ми е познато де-

ка тој акт ние го имаме интегрално. Затоа треба да го видиме, што всушност тој содржи, од каде дошла иницијативата, која била причината за укинувањето итн. Во тој поглед сè уште многу работи се поставуваат хипотетички, освен дека постои оставка на последниот архиепископ охридски Арсениј, оставка од неговата функција заради неможноста натаму да продолжи да биде на тронот на

Охридската архиепископија. Тоа го направил поради материјални проблеми, нели финансиски, а потоа постои уште еден акт од негова страна, со кој не се откажува од Пелагониската епархија, од која требало да егзистира како архиепископ, но и физички како човек. Меѓутоа, многу брзо, поаѓајќи на пат за Цариград, Арсениј завршува на Света Гора и веќе не се враќа во таа епархија", истакнува

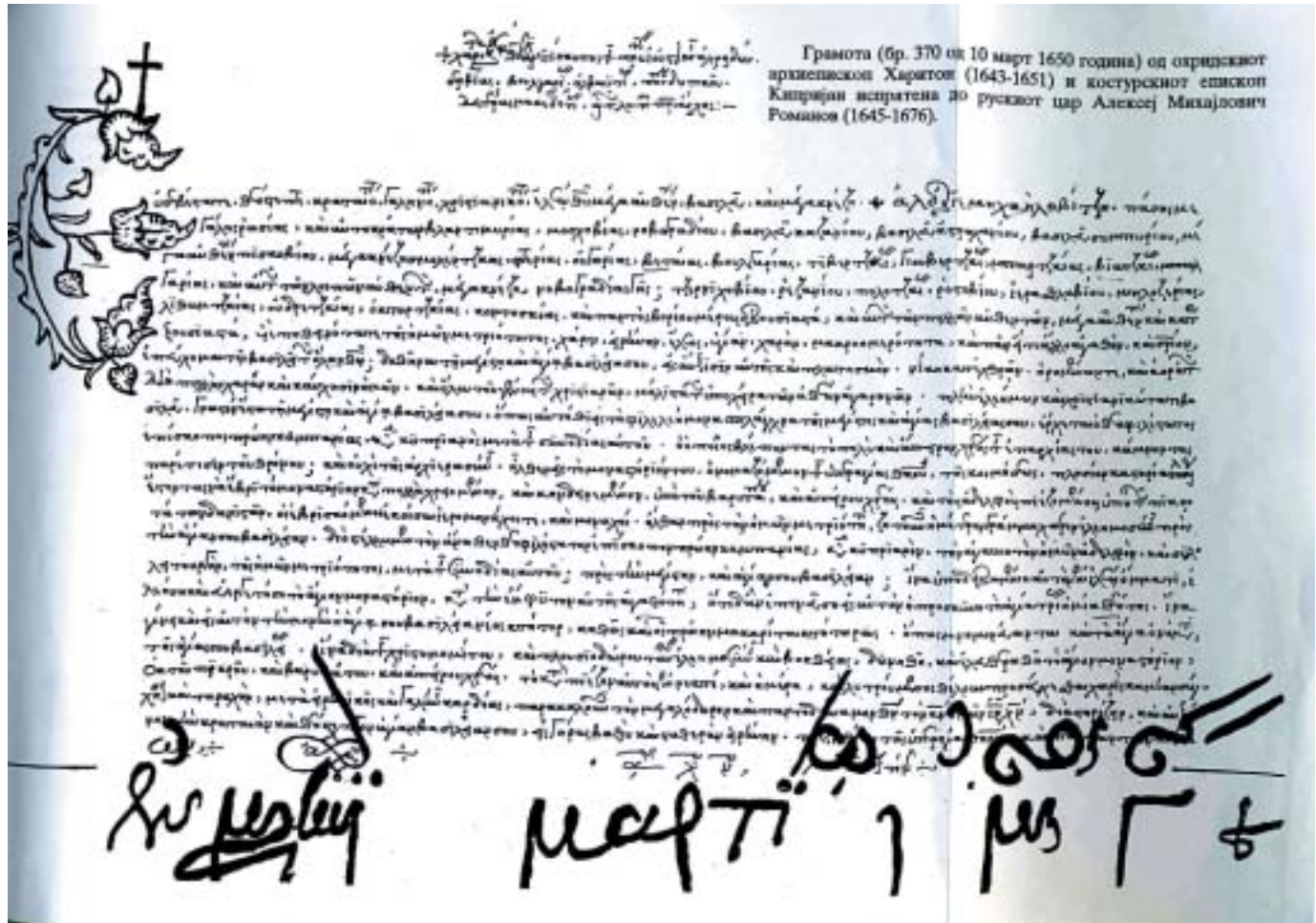
Белчовски.
 Поради ова, има многу неразјаснети прашања. Што се случувало во тоа време? Од каде доаѓале иницијативите? Дали имало некаквис, да ги наречеме, заговори и поддршка? Дали тоа биле изнудени решенијата во односите со Високата порта итн.? Со барањето, нагласува Белчовски, ќе имаме можност да осознаеме каква предисторија имал документот, кој учествувал во неговата подготовка, зошто тоа е направено итн.

"Процесот кој треба да се отвори ќе овозможи пристап до османлиските архиви, со цел да се открие она што навистина се случувало, за по тоа од него да можеме да извлечеме историска поука, која ќе ни помогне за нашите идни дипломатски црковни активности, кои треба да ги одмеруваме низ призмата на она што се случувало таа година 1767 година", потенцира Белчовски.

ИНАШИЈА?

БОГОСЛУЖБА ВО МАНАСТИРОТ ВО КАЛИШТА-СТРУШКО

Грамота (бр. 370 од 10 март 1650 година) од охридскиот архиепископ Харитон (1643-1651) и костурскиот епископ Киријан испратена до рускиот цар Алексеј Микојалович Романов (1645-1676).

БОРБА ЗА ТРОНОТ

Историчарот Александар Трајановски во својата книга "Црковната организација во Македонија и движењето за возобновување на Охридската архиепископија од крајот на XVIII и во текот на XIX век - до основањето на ВМРО" наведува дека Цариградската вселенска патријаршија долго време подготвувала терен за укинување и за воведување под нејзина дијецеза на епархиите на Охридската архиепископија, која во минатото (1530) под своја јурисдикција имала 33 епархии. Тој антагонизам меѓу македонската црковна организација и грчкиот фанариотизам се чувствува уште пред укинувањето на Охридската архиепископија. Имено, во тоа време, поради лошата економска положба на Охридската архиепископија, се нарушуваат односите со Високата порта, која наплатувала даноци од црквите во Отоманската империја. Во една таква неповолна состојба за верниците и за Охридската архиепископија, кога даноците и таксите постојано се зголемувале или се наметнувале нови, сè повеќе се зголемувале долговите на Архиепископијата, која сигурно не можела да ги плати. Тоа го искористила Цариградската патријаршија, чии хегемонистички стремежи биле проследени до највисоко ниво до Високата порта.

Во прво време, пишува во книгата на историчарот Александар Трајановски, на поглаварот на Охридската архиепископија му било забрането да се именува со титулата "блаженешиј". Потоа им било забрането да се потпишуваат со зелено мастило, а за време на богослужбата да не носат митра на главата, и во иднина поредовно да учествуваат во исплаќањето на патријаршиските долгови. Најинтересното и најголемото патријаршиско мешање во внатрешните работи на Охридската архиепископија се случило во 1676 година. Тогаш седуммина владици на Охридската архиепископија, под силно грчко влијание,

ОТИСОК НА МУЗЕЈСКИОТ ПЕЧАТ НА ОХРИДСКАТА АРХИЕПИСКОПИЈА ОД 1516 ГОДИНА

ПОСЛЕДНИОТ ЦРКОВНО-НАРОДЕН СОБИР ЈА ДОНЕСЕ ОДЛУКАТА ЗА УКИНУВАЊЕ НА ИРАДЕТО

"Ние постојано зборуваме за документ - Ираде, натаму потврден со повисок акт од страна на Отоманската империја итн. Мене не ми е познато дека тој акт ние го имаме интегрално. Затоа треба да го видиме, што всушност тој содржи, од каде дошла иницијативата, која била причината за укинувањето итн. Во тој поглед сè уште многу работи се поставуваат хипотетички, освен дека постои оставка на последниот Архиепископ Охридски Арсениј, оставка од неговата функција заради неможноста натаму да продолжи да биде на тронот на Охридската архиепископија", посочува Димитар Белчовски.

пред Вселенскиот патријарх Дионисиј IV, побарале менување на Архиепископот Теофан, кој наводно бил неканонски поставен на тронот, затоа што не го откупил османлискиот берат. Со посредство на Вселенскиот патријарх, на 24 октомври 1676 година, бил сменет Архиепископот Теофан, а на негово место бил поставен софискиот митро-

полит Мелетиј. Тоа е првиот чекор во создавањето на внатрешните антагонизми, кои ја бранувале црквата на две страни: фанариотска и автохтона. Меѓу високиот црковен клер на Охридската архиепископија, под силно грчко влијание, дејствувала фанариотската партија, која ја поддржувала елинизацијата на Архиепископијата, а често

биле поддржувани и од Цариградската патријаршија. Двете спротивставени страни, во однос на Охридската архиепископија, се бореле за превласт речиси половина век. Фанариотите доживеале тежок пораз во времето на Архиепископот Јоасаф (1719-1745), кој цели 26 години успешно управувал со Архиепископијата. Поради ова, Цариградската патријаршија почнала да прави интриги и да ја поткупува Високата порта, со цел да зададе дефинитивен удар на автохтоната страна која владеела со Архиепископијата. Така, на пример, фанариотскиот службеник во Високата порта, Иван Ипсиланти-Постариот во 1737 година ги обвинил охридските архиепископи дека биле австриски шпиони. По Архиепископот Јоасаф немало поглавари, кои би ја воделе црквата со таква умешност, мудрост и енергичност. По него, фанариотската страна, помогната од богатите еснафи директно ги нападнале епархиите на Охридската архиепископија каде биле поставувани нивни луѓе. На нивна страна биле воденскиот митрополит Герман, струмичкиот Ананиј, гребенскиот Григориј, сисанскиот Никифор. Тие наоѓале своја потпора во охридските првенци-фанариоти: Бурај Лигдо, Нејко Члеби, Стамче-беј и Маленко-беј и други. Овие преставници со посредништво на Цариградската патријаршија го принудиле охридскиот архиепископ Арсениј на 16 јануари 1767 година да потпише наводно "доброволен акт" за негово заминување од тронот. Тој поднел писмена оставка од архиепископскиот трон, а набрзо бил симнат и од Пелагониската епархија, на чие место бил назначен мегленскиот митрополит Натанаил, со што приказната за укинување на Охридската архиепископија се дополнува. По вешто истражуваната интрига која се случила на 16 јануари 1767 година, Цариградската патријаршија на 24 мај истата година издала синодален акт, со кој ја оправдува својата постапка за укинување на Охридската архиепископија.